

COVID 19 KASALLIGINI O'TKAZGAN BEMORLARDA JIGAR KASALLIKLARINING KECHISHI. JIGAR KORRELYATSIYASI.

No'monova Go' zaloy Davronbek qizi

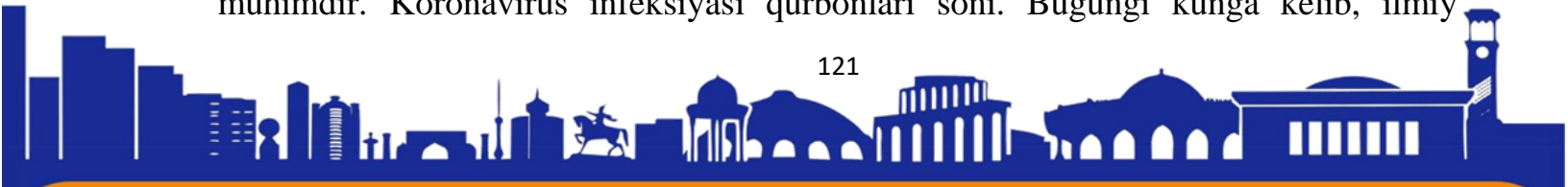
Andijon davlat tibbiyot instituti magistranti

Ilmiy rahbar: Soliyev A.Q.

Annotatsiya: COVID-19 bilan kasallangan bemorlarni o'rganish davrida ushbu kasalikdan qoladigan asoratlardan biri bo'lgan jigar faoliyatining buzilishidir. Ushbu maqolada COVID-19 kasalligini o'tkazgan bemorlarda jigar kasaligining kechishi va jigar korrelyatsiyasi haqida ma'lumot berilgan.

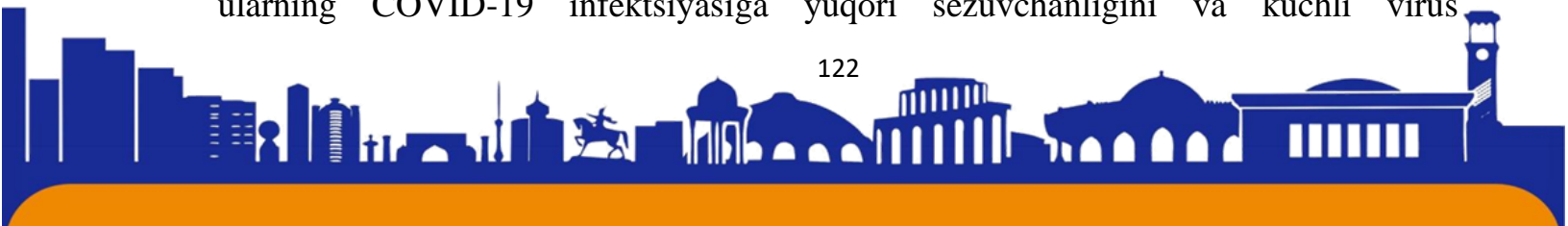
Kalit so'zlar: Pandemiya, jigar sirrozi, COVID-19, yallig'lanish, infeksiya, qandli diabet, gepatotsitlar.

Pandemiya davrida ma'lum bo'ldiki, COVID-19 o'tkir respirator infeksiyadan tashqari, balki ko'p a'zolar, jumladan, jigar kabi muhim a'zolar soniga zarar yetkazadigan kasallikdir. Bu masala biz tomonidan o'sha paytda mavjud bo'lgan adabiyotlarni umumlashtirish asosida maxsus sharhlarda yoritildi. Jigar ko'p funktsiyalarga ega bo'lgan muhim organdir. Jigarning himoya funktsiyasi endogen va ekzogen omillarni zararsizlantirishni o'z ichiga oladi. Jigar hujayralari tananing immunitetini himoya qilishda faol ishtirok etadi. Jigarda T va B limfotsitlar mavjud, 671Intensive671671 hujayralar IL-1 va IL-6 yallig'lanish mediatorlarini ishlab chiqaradi, Kupfer hujayralari ixtisoslashgan jigar makrofaglari bo'lib, virusni samarali ushlab va uning replikatsiyasini buzish uchun zarurdir. Oxirgi jarayon interferon (IFN) –I bilan Kupfer hujayralarining aktiv kationini o'z ichiga oladi va virusning qo'shni gepatotsitlarga tarqalishini oldini oladi. Kupfer hujayralari bo'lmasa, gepatotsitlar IFN-I mavjudligida ham virus replikatsiyasini bosa olmaydi, bu uzoq muddatli virus replikatsiyasiga va hatto mumkin bo'lgan og'ir T-hujayra immunopatologiyasiga olib keladi. Jigar nafas yo'llari bilan birga patologik jarayonda faol ishtirok etishi va COVID-19 ning kechishi va natijasi ushbu infeksiyadan jigar shikastlanishining chastotasi va darajasi bilan chambarchas bog'liqligi ko'rsatdi. Biroq, COVID-19 pandemiyasi davrida surunkali jigar kasalligi bilan og'rikan bemorlarning muammolari o'rganishni talab qiladi. Surunkali jigar kasalliklari dunyoda eng keng tarqalgan kasalliklardan biri bo'lib, epidemiyada ushbu patologiyalar bilan og'rikan bemorlarni samarali kuzatish va davolashni davom ettirish salomatlikni saqlash, shuningdek, sog'liqni saqlash yukini kamaytirish va umumiy kasalliklarni kamaytirish uchun juda muhimdir. Koronavirus infeksiyasi qurbonlari soni. Bugungi kunga kelib, ilmiy

ma'lumotlar koronavirus infeksiyasining yuqish ehtimoli va og'ir kechishi ehtimoli yuqori bo'lgan xavf guruhiga keksa yoshdagi bemorlar hamda gipertoniya, yurak-qon tomir kasalliklari va qandli diabet kabi surunkali yurak-qon tomir kasalliklari bilan og'irgan bemorlar kirishini tasdiqladi. Boshqa surunkali kasalliklarning, xususan, jigar kasalliklarining ta'siri haqida kamroq ma'lum. Biroq, og'ir fibroz va jigar sirrozi bilan og'irgan bemorlar, jigar transplantatsiyasidan 671ntens bemorlar ham infeksiya xavfi yuqori bo'lgan va COVID-19 ning og'ir kechishi bilan zaif guruh ekanligi allaqachon aniq. Shuning uchun ularga o'zini-o'zi izolyatsiya qilish va ijtimoiy aloqalarni qisqartirish qat'iy belgilangan. Jigar ko'p funktsiyalarga ega bo'lgan muhim organdir. Jigarning himoya funktsiyasi endogen va ekzogen omillarni detoksifikatsiya qilishni o'z ichiga oladi. Klinik ma'lumotlarning tahlili yangi koronavirus infeksiyasining COVID-19 surati shuni ko'rsatadiki, jigar disfunktsiyasi og'ir kasallik bilan kasalxonaga yotqizilgan bemorlarda keng tarqalgan hodisa [14-30]. Turli ma'lumotlarga ko'ra, bemorlarning 18-50 foizida 671ntensi aminotransferaza (ALT) va 671ntensive aminotransferaza (AST) yuqori darajalari qayd etilgan. COVID-19da jigar disfunktsiyasi ko'pchilik tadqiqotchilar tomonidan yengil deb hisoblanadi va u bilan birga keladigan zarar sifatida ko'riladi. Ba'zi ma'lumotlar shuni ko'rsatadiki, COVID-19 bilan og'irgan bemorlarning 4-14 foizida jigar bilan birga keladigan kasalliklar mavjud va 15-55% hollarda kasallikning rivojlanishi davomida aminotransferaza darajasi normal bo'lmagan. Og'ir COVID-19 bilan og'irgan bemorlar ko'pincha jigar disfunktsiyasidan aziyat chekadi. Nyu-Yorkda 5700 bemor ishtirokida o'tkazilgan tadqiqotda 58,4% AST qiymati 40 U / L dan va 39,0% 60 U / L dan yuqori ALT qiymatlariga ega edi. AST yoki ALT darajasining normaning yuqori chegarasi bilan solishtirganda 17 martadan ko'proq oshishi tavsiflangan. Ushbu 56 nafar bemorning 3 nafari 18-65 yoshda (3/1 373; 0,2%) bo'lgan va 53 nafari vafot etgan: 25 nafari 18-65 yoshda (25/134; 18,7%). Ma'lumotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, jigar disfunktsiyasi bilan kasallanish holatlari COVID-19 og'irligiga mutanosib ravishda oshadi. Ko'rinishidan, COVID-19 da ALT ning ko'tarilishi, gipoalbuminemiya va trombositopeniya kasallikning noqulay prognoz omili hisoblanadi. Shunga o'xshash holatlar pediatriya amaliyotida qayd etilgan. COVID-19 bilan kasallangan chaqaloqlar ustida olib borilgan bir nechta tadqiqotlar kasallikning 7 dan 11 kuniga qadar jigarning shikastlanishi holatining kuchayishi, shuningdek, boshqa organlarning ko'plab zararlanishini ko'rsatdi. COVID-19 bilan og'irgan bemorlarda jigar yo'llarini o'rganish ularning COVID-19 infeksiyasiga yuqori sezuvchanligini va kuchli virus

replikatsiyasini saqlab qolishini ko'rsatdi. SARS-CoV-2 virusi xolangiositlardagi o't kislotalarining to'siq va transport funktsiyalarini buzadi. Bu taxmin COVID-19 bilan kasallangan bemorlarda qon zardobidagi gammaglutamil transferaza (GGT) darajasining oshishi bilan tasdiqlanadi. Og'ir COVID-19 bilan og'rigan bemorlarning ko'pchiligida qon zardobida yallig'lanishga qarshi sitokinlarning normadan yuqori o'sishi kuzatildi. Yallig'lanishga qarshi sitokinlarning haddan tashqari ishlab chiqarilishi sitokin bo'roni sifatida tavsiflangan. Yuqori sitokin kontsentratsiyasi vaqt o'tishi bilan kamaymasa, qon tomirlarining gipero'tkazuvchanligi, ko'p a'zolar yetishmovchiligi va oxir oqibat o'lim xavfining oshishiga olib keladi. Infektsiyaga qarshi immunitet reaksiyasi paytida qon ivish yo'llarining faollashishi yallig'lanishga qarshi sitokinlarning ortiqcha ishlab chiqarilishiga olib keladi, bu esa ko'p organlarning shikastlanishiga olib keladi.

XULOSA. Surunkali jigar kasalliklari bilan og'rigan bemorlar epidemiya davrida shifokorlarning alohida e'tiborini talab qiladi, chunki ularning kasalligining kuchayishi fonida nafaqat COVID 19 virusli infektsiyani yuqtirish xavfi, balki uning yanada og'ir kechishi ham ortadi. Oldingi tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, koronavirus infektsiyasi (COVID-19) bo'lgan bemorlarda ko'pincha jigar fermenti darajasi ko'tariladi, boshqa tadqiqotlar surunkali jigar kasalligi og'ir infektsiya va o'limning oshishi uchun xavf omili ekanligini ko'rsatdi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Kulyutcina E.R., Tatarchenko I.P., Levashova O.A., Denisova A.G., Drujinina T.A. The interrelationship of indices of hemocysteine and genetic polymorphisms conditioning disorders of folates metabolism in healthy population. *Klinicheskaya Laboratornaya Diagnostika (Russian Clinical Laboratory Diagnostics)* 2017; 62 (2): 82-87. (in Russ.). DOI: <http://dx.doi.org/10.18821/0869-2084-2017-62-2-82-87>.
2. Пашенков М.В., Хайтов М.Р. Иммуный ответ против эпидемических коронавирусов. *Иммунология*. 2020, 41 (1): 5–18. DOI: 10.33029/0206-4952-2020-41-1-5-18.
3. Головкин А. С., Кудрявцев И. В., Дмитриев А. В., Калинина О. В. Фиброзные изменения сердечно-сосудистой и дыхательной систем после перенесенной COVID-19: вклад факторов иммунной системы и генетическая предрасположенность. *Российский кардиологический журнал*. 2020;25(10):4087. doi:10.15829/1560-4071-2020-4087

